

VILÁG- TÖRTÉNET

14. (46.) évfolyam 2024. 1.

A HUN-REN BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **RING ÉVA**
A BARI KONFÖDERÁCIÓ ÉS A RZECZPOSPOLITA
ELSŐ TERÜLETI MEGCSONKÍTÁSA
- **GEBEI SÁNDOR**
OROSZ-POROSZ ÉRDEKAZONOSSÁG
A RZECZPOSPOLITA ELSŐ TERÜLETI MEGCSONKÍTÁSÁBAN
- **TÓTH FERENC**
A FRANCIA DIPLOMÁCIA TÖREKVÉSEI A RZECZPOSPOLITA
MEGMENTÉSE ÉRDEKÉBEN
- **SCHVÉD BRIGITTA KINGA**
LENGYELORSZÁG ELSŐ FELOSZTÁSA
AZ ERŐEGYENSÚLY-DISKURZUS TÜKRÉBEN
- **VARGA BEÁTA**
GALÍCIA BETAGOLÁSA A HABSBERG MONARCHIÁBA
- **KURDI KRISZTINA**
A LENGYEL ZSIDÓ ÖNKORMÁNYZATI RENDSZER ÁTALAKULÁSA
- **SZEMLE**
KOVÁCS ZITA, URBÁN MÁTÉ ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

14. (46.) évfolyam 2024. 1.

TARTALOM

Birodalmi terjeszkedés Közép-Európában. A Rzeczpospolita első megcsonkítása, 1772 (Mitrovits Miklós)	1
<i>Tanulmányok</i>	
Ring Éva: A bari konföderáció és a Rzeczpospolita első területi megcsonkítása	5
Gebei Sándor: Orosz–porosz érdekazonosság a Rzeczpospolita első területi megcsonkításában	43
Bebesi György: Lengyelország első megcsonkítása az orosz birodalmi külpolitika szemszögéből	57
Dinnyés Patrik: Anya és fia nézetkülönbsége a Rzeczpospolita első területi megcsonkítása kapcsán	67
Tóth Ferenc: A francia diplomácia törekvései a Rzeczpospolita megmentése érdekében	83
Schwéd Brigitta Kinga: Lengyelország első felosztása az erőegyensúly-diskurzus tükrében a kortárs londoni hetilapok véleménycikkeiben	99
Varga Beáta: Galícia betagolása a Habsburg Monarchiába. A kelet-galíciai rutének helyzete 1772–1918 között	121
Kurdi Krisztina: A lengyel zsidó önkormányzati rendszer átalakulása Lengyelország első megcsonkítása után	139
<i>Szemle</i>	
A „fekete királyné” élete (Urbán Máté)	161
Az oktatás finanszírozási háttere a középkorban és a korai újkorban (Urbán Máté)	168
Észak és Dél veszélyes viszonya, avagy Olaszország születése (Kovács Zita)	172

Jelen számunkat Mitrovits Miklós szerkesztette

Észak és Dél veszélyes viszonya, avagy Olaszország születése¹

Pete László könyve, amely a *Risorgimento* és Olaszország egyesítésének történetét dolgozza fel, Magyarországon kétségkívül hiánypótló munkának számít. A *Risorgimento* jelenti azt a hidat, amely a politikai, kulturális és gazdasági szempontból is széttagolt kora újkori Itáliát összeköti jelen korunk Olaszországával.

A *Risorgimento* korszakát hagyományosan az 1815-ös bécsi kongresszustól 1861-ig, az egységes állam létrejöttéig datáljuk. A bécsi kongresszus döntései következtében az Appennini-félszigeten mindössze két állam maradt autonóm – északon a Szárd Királyság (Savoya-dinasztia), délen a Kettős Szicíliai Királyság (Bourbon-dinasztia) –, amelyek viszont nemcsak földrajzi adottságaik miatt különböztek egymástól (például északon jó termőföldek voltak, délen kénbányák, valamint jelentős volt a halászat), de eltérő nemzetközi kapcsolattal is rendelkeztek. Míg a Kettős Szicíliai Királyság külpolitikáját a passzivitás és az elszigeteltség jellemezte, addig a Szárd Királyság az osztrákellenes érületű Camillo Benso di Cavour miniszterelnök irányításával 18 ezer katonával Anglia és Franciaország oldalán részt vett a krími háborúban.

Azok közül, akik a félsziget országainak egyetlen olasz államba való egyesítését tűzték ki célul, nagyon kevesen voltak tisztában Dél-Itália (*Mezzogiorno*) helyzetével és a déli emberek rossz életkörülményeivel. A földtulajdonok nagy része latifundiumként a lakosság szűk rétegét képező birtokosok kezében volt, akik visszaélve privilegizált helyzetükkel a parasztokat nyomorúságos munka- és életkörülmények közé kényszerítették. Tovább fokozta a lakosság nyomorban rekedtségét a széles körű analfabetizmus és az iskolázottság hiánya. A paraszttal, munkásokkal és kézművesekkel együtt a kispolgárság jelentős része meg volt fosztva attól a lehetőségtől, hogy politikai kérdésekben a hangját hallassa. Ugyanakkor az egység létrejöttét támogatók szinte természetesnek vélték, hogy az ország egyesítése megoldja a gondokat, és az újonnan föllálló kormány már önmagában garancia lehet az általános fejlődésre, a körülmények javulására. Valójában a *Risorgimento* elsősorban politikai eszmék *kreálmánya* volt, amely gyakran távol állt a hétköznapi emberek mindennapi szükségleteitől és jogaitól.

A felsorolt okok következtében a 19. század közepén Itália áthidalhatatlan regionális különbségektől, súlyos belső ellentétektől szenvedett: mindenhol felkelések, lázadások törtek ki, és az ellenségeskedésből egyik társadalmi osztály sem maradt ki. Ilyen körülmények között született meg 1861-ben Cavour és többnyire az északi politikai elit diplomáciai lépéseinek, a Szárd Királyság hadseregének és Garibaldi vörösingeseinek köszönhetően az egységes olasz nemzetállam, az Olasz Királyság.

¹ Pete László: *Itáliától Olaszorszáig. A Risorgimento és az olasz egyesítés.* Bp., Gondolat Kiadó, 2018. 255 p.

Pete László műve a bevezetést követően tizennégy (három rövidebb, illetve tizenegy hosszabb) fejezetben, tematikus bontásban dolgozza fel az egységhez vezető folyamat összetevőit. Itália 18. századi helyzetétől és a Risorgimento kezdeteitől a restauráción és az első forradalmi kísérleteken át egészen a politikai egység létrejöttéig részletesen bemutatja Itália és az ifjú Olaszország történelmének alakulását. Végül a Risorgimento és a nemzeti emlékezet egyáltalán nem problémamentes kapcsolatába is bepillantást enged. A kötet zárásaként a Risorgimentóval kapcsolatos szakirodalom elemző áttekintését nyújtja, a témát feldolgozó történetírás időben változó hangsúlyait, megközelítési szempontjait veszi górcső alá.

A magyar olvasó számára különösen érdekes és információkban gazdag olvasmányt jelenthet a Türr Istvánnak és a magyar légiónak Garibaldi oldalán kifejtett tevékenységét, a magyaroknak az olasz forradalomban betöltött szerepét tárgyaló fejezet. Az 1848-as szabadságfelkelések forradalmi pillanatában a két ország történelme közös érintkezési pontra lelt, tekintve hogy Magyarország és Itália bizonyos területei egyaránt a Habsburg Birodalom részét képezték. A Habsburg hadi politika belső logikája szerint a birodalom valamennyi pontján idegen csapatoknak kellett állomásozni: így kerültek a magyarok Észak-Itáliába. A magyar és az olasz hazafiak elengedhetetlenül szoros kapcsolatba léptek egymással. A két nemzetet, amely ugyanabban az időben fogalmazta meg a függetlenség és a nemzeti egység megteremtése iránti igényét, összekovácsolta a közös ellenség.

A szakmai közönség számára a könyv egyik legnagyobb értékét az adja, hogy Pete László a saját kutatásai mellett folyamatosan reflektál a nemzetközi, mindenekelőtt az olasz történettudomány legfrissebb eredményeire. A könyv ennek következtében egyszerre kapcsolódik be a nemzetközi tudományos diskurzus vérkeringésébe és kínál a hazai történettudomány számára kapcsolódási pontokat. Új perspektívaként emeli be a magyar köztudatba Itália úgynevezett „leopárdfoltos” fejlődését. Emellett fókuszba helyezi az akadémiai történetírás által korábban inkább háttérbe szorított kérdést, a *questione meridionalét*. Kiemelendő, hogy kellő kritikai érzékenységgel tárgyalja ez utóbbi déli narratívájához szorosan kapcsolódó, a történelmi tények közül önkényesen válogató *neobourbonista* történelemfelfogást, amely számottevő népszerűsége tett szert az elmúlt évtizedben.

Pete László könyve elengedhetetlen kézikönyv azok számára, akik átfogó képet szeretnének kapni a 19. századi olasz–magyar politikai kapcsolatok történetéről. Ugyanígy kitűnő útmutató azoknak is, akik megbízható pontot keresnek a *Risorgimento* szakirodalmának megismeréséhez. Az *Itáliától Olaszországig* című könyvet érthető, könnyen követhető gondolatvezetésének és kiváló stílusának köszönhetően a témában kevésbé tájékozott laikus olvasók is nagy élvezettel forgathatják. Történešzhallgatók számára különösképpen ajánlott.

Kovács Zita*

* A szerző a Szegedi Tudományegyetem BTK hallgatója. Az írás a Kulturális és Innovációs Minisztérium a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott ÚNKP-23-2. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

CONTENTS

Imperial Expansion in Central Europe: The First Mutilation of the Rzeczpospolita, 1772 (Miklós Mitrovits)	1
<i>Studies</i>	
Éva Ring: The Confederation of Bar and the First Territorial Mutilation of the Rzeczpospolita	5
Sándor Gebei: Russian–Prussian Identity of Interest in the First Territorial Mutilation of the Rzeczpospolita	43
György Bebesi: The First Mutilation of Poland from the Perspective of Russian Imperial Foreign Policy	57
Patrik Dinnyés: Difference of Opinion between Mother and Son on the First Territorial Mutilation of the Rzeczpospolita	67
Ferenc Tóth: The Efforts of French Diplomacy in order to Save the Rzeczpospolita	83
Brigitta Kinga Schwéd: The First Partition of Poland in the Light of the Balance-of-Power Discourse in Contemporary Opinion Pieces of London Weeklies	99
Beáta Varga: The Integration of Galicia into the Habsburg Monarchy: The Situation of the Eastern Galician Ruthenians between 1772–1918	121
Krisztina Kurdi: The Transformation of Jewish Self-Government after the First Mutilation of Poland	139
<i>Book Reviews</i>	
Barbara of Cilli: A Hungarian, Holy Roman, and Bohemian Queen (Máté Urbán)	161
The Financial Background of Education in the Middle Ages and the Early Modern Period (Máté Urbán)	168
The Dangerous Relationship between North and South, or the Birth of Italy (Zita Kovács)	172

Ára: 800 Ft
Előfizetőknek: 600 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszáján: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2024. évi évfolyamának megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia és a Petőfi Kulturális Ügynökség támogatja.

MTA MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

**HUN
REN**

BÖLCSESZETTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET

Petőfi
Kulturális
Ügynökség

